

EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK SZAKFELÜGYELETE 2006 - 2012

 Az egyházi könyvtárak szakfelületi vizsgálata **2006-ban kezdődött** el, évente átlagosan 5 könyvtár vizsgálatával. **2012-ben** a hét éve tartó **munka végére érkeztünk**.

Amikor **2006-ban megterveztük ebben a könyvtártípusban a munkát** - mely program az egyházi oktatási intézmények könyvtáaira nem terjedt ki - és számba vettük a vizsgálandó könyvtárakat, azt az eredményt kaptuk, hogy Magyarországon az egyházi oktatási intézmények könyvtárain kívül kb. 40 egyházi-felekezeti könyvtár található. A kb. 40 könyvtár közül 36 intézményről biztosan tudható volt, hogy könyvtárként működik, 4 státusza bizonytalannak tűnt. (A körülbelüli adat abból adódott, hogy voltak olyan felekezetek, amelyeknek volt olyan könyvtára, de mint működő intézményt nem tartotta számon az egyházi-könyvtári és általában a könyvtári-szakmai köztudat. A hozzávetőleges szám meghatározásához 2006-ban a „2001-2002 Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek” - Bp.: NKÖM Egyházi Kapcsolatok Titkársága, 2002 kiadvány állt rendelkezésünkre. Ez a névjegyzék az egyes egyházak-felekezetek saját bevallása alapján készült. A névjegyzék azóta megjelent újabb kiadásának címe: „2007 Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek” - Bp.: OKM, 2007.)

A munka során kiderült, hogy **vizsgálandó könyvtárak száma a valóságban 44**. Ezek közül **2006 és 2012 között 35 könyvtárban tudtuk érdemben lefolytatni a vizsgálatot, 9 könyvtárban nem**.

Ez utóbbiak közül **két** könyvtárban a fenntartó nem engedélyezte a vizsgálatot: Esztergom - Bibliotheca és Esztergom - Simor könyvtár. **Egy** szerzetesi könyvtár elzárkózott a vizsgálattól azzal az indoklással, hogy a rend szigorú klauzúras rend, könyvtára sem látogatható (magyarorszáki karmelita nővérek). **Három** szerzetesi könyvtár megszűnt, ill. beolvadt egy-egy másik könyvtárba (a jezsuiták könyvtára Szegeden a Gál Ferenc Főiskola könyvtárába, az esztergomi ferences könyvtár műemlékkönyvtára a budapesti Ferences Könyvtárba, a Szent Márton kölcsönkönyvtár Szombathelyen a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárba), **egy** könyvtárban a könyvtár állapota, könyvraktár jellege miatt (Pécs, Egyházmegyei Könyvtár) nem volt értelme a vizsgálatnak. **Egy** könyvtár szünetelteti a működését (kunszentmártoni karmelita könyvtár), és **egy** könyvtár nem tekinthető könyvtárnak, de még könyvtári szolgáltatóhelynek sem (az attyapusztai karmelita gyűjtemény - inkább duplumtár.)

A kísérleti évben - **2006-ban** - és utána **2007-ben** is arra törekedtünk, hogy a különböző „egyházi könyvtári” típusok közül lehetőleg **mindegyik csoportból** legyen egy könyvtár, ahol vizsgálódunk. **2008-ban** inkább **„földrajzi szempontok”** szerint haladtunk előre, a Győr-Moson-Sopron megyei egyházi könyvtárakban jártunk. **2009-ben „területi és a csoportos”** szempontokat is figyelembe vettünk. **2010-ben** úgy válogattunk a még vizsgálandó könyvtárak között, hogy a több

könyvtárat fenntartó **ferences rend könyvtáraiban elvégezzük** a vizsgálatot, **ám más csoportból is** lássunk könyvtárakat. Így 7 könyvtárat vizsgáltunk: 1 nagy református egyházkerületi könyvtárat (Sárospatak), 5 szerzetesi könyvtárat: a ferences rend által fenntartott könyvtárakat (Budapest, Gyöngyös, Esztergom, Szécsény) és az ún. Pálos Könyvtárat, valamint egy, az egyéb csoportba sorolható katolikus könyvtárat (Sárospataki Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény Könyvtára). **2011-ben** 4 egyházmegyei és 1 református gyülekezeti könyvtárat vizsgáltunk. **2012-ben** - a munka végéhez érve - a még elmaradt könyvtárakat látogattuk meg, 4 szerzetesi (karmelita) és 1 evangélikus gyülekezeti könyvtárat (Miskolcon).

2012-ben 6 könyvtárban terveztünk vizsgálatot - a Magyarországi Karmelita Rendtartomány 5 könyvtárában (P. Szeghy Ernő Karmelita Könyvtár Budapest, P. Szeghy Ernő Karmelita Könyvtár Győri Rendház Könyvtára, P. Szeghy Ernő Karmelita Könyvtár Keszthelyi Rendház Könyvtára, P. Szeghy Ernő Karmelita Könyvtár Kunszentmártoni Rendház Könyvtára, P. Szeghy Ernő Karmelita Könyvtár Attyapusztai Rendház Könyvtára) és az Árvay Teőreök Sándor Evangélikus Könyvtárban, Miskolcon. A **vizsgálat során kiderült**, hogy a **kunszentmártoni** rendház könyvtára nem működik, tehát az alapvizsgálati kérdőíven jelöltük, hogy **szünetel a nyitva tartás**, az **attyapusztai** remeteség könyvtára pedig inkább egy hagyatékokból esetlegesen összeállt **duplumtár**, melyből - bár ennek is kicsi a valószínűsége - esetleg a lelki-gyakorlatra, egyéb ifjúsági programra összegyűlt **alkalmi közösség** tagjai választhatnak maguknak - ott tartózkodásuk idejére - **olvasnivalót**.

Az egyházi könyvtárakban dolgozó munkatársak közül **hat könyvtárosnak van szakértői engedélye**, közülük magam kaptam évente megújított felkérésmegbízást a vezető szakfelügyelői munkára. Segítőim a hét éves munka során Kövécs Ildikó (Gál Ferenc Főiskola Könyvtára, Szeged) és Baranya Péter (Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Könyvtára) voltak. Ők is évente megújított megbízatás alapján végezték munkájukat.

A kijelölt könyvtárakban **alapvizsgálatot ÉS minőségi** vizsgálatot végeztünk. A vizsgálat során a Könyvtári Intézet honlapján elérhető, aktuális, a **más könyvtár-típusokban használt kérdőívekkel** lényegében megegyező kérdőíveket használtunk.

A vizsgálatok során szerzett tapasztalatainkat a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros című folyóiratban fogjuk közzétenni. Itt most csak röviden jegyezzük meg, hogy a **kétféle vizsgálatot összehasonlítva**: az **alapvizsgálat és minőségi vizsgálat között a különbség** az, hogy amíg az alapvizsgálat - jellegéből adódóan egy intézmény, a működés, szolgáltatás, sajátosság stb. meglétét vagy hiányát vizsgálja, addig a minőségi vizsgálat ennek milyenségét is, mégpedig pontokkal számszerűsítve, mely eredmény árnyalt, így valószínűsítőbb értékelésre nem alkalmas. **Az egyházi könyvtárak egy részében azonban a minőségi kérdőív kitöltése egyrészt lehetetlen, másrészt értelmetlen feladatnak tűnt. Ám ahol lehetett, mégis megkíséreltük elvégezni ezt a vizsgálatot is szintén azért, hogy könyvtáraink összehasonlíthatók legyenek más könyvtárakkal.**

Az egyházi könyvtárakban 2006-ban elindult **szakfelügyeleti vizsgálatok** „a

könyvtárra” mint intézményre vonatkozó jellemzőket vizsgálják, a közfeladatiság, a közművelődés, a közgyűjteményi jelleg szempontjából. Az említett jellemzők a különböző könyvtárscsoportoknál különböző módon valósulnak meg. A sajátosságok a gyűjteményi jellemzőkben, a szolgáltatásokban, a nyitva tartási adatokban, az olvasóforgalommal kapcsolatos mutatókban, a személyi feltételekben, számítástechnikai fejlettségben stb. mutatkoznak.

A szakfelügyeleti munkában változatlanul **lényeges** szempontnak véljük, hogy az egyházi könyvtárak vizsgálatakor kapott **eredmények összehasonlíthatók legyenek** más könyvtártípusok mutatóival.

A szakfelügyeleti vizsgálat a **közművelődési könyvtárakban végzett rendszert, kérdőívek segítségével, beszélgetés alapján és a könyvtár működésének megfigyelésével** történt. A szakfelügyelők - ahol erre lehetőség volt - a vizsgálat előtt áttanulmányozták a könyvtár működésével kapcsolatos dokumentumokat.

A vizsgálatot végző szakfelügyelők találkoztak a **fenntartó** képviselőjével.

A vizsgálat után a vezető szakfelügyelő összesítette a kérdőíveket és megírta a jelentést. A kitöltött kérdőíveket, a szakfelügyelők jelentését, a vezető szakfelü-

gyelő összegzését a vezető szakfelügyelő küldte meg a fenntartónak és a könyvtárosnak véleményezésre és a véleményekkel kiegészített **anyagot** juttatta el a **minisztériumnak**.

Összességében és röviden azt állapíthatjuk meg, hogy az egyházi könyvtárak gyűjteményeinek zöme régi könyv, a teremkönyvtárral is rendelkező intézmények múzeum jellegűek, a könyvtárhasználók száma alacsony, az „olvasótermi férőhelyek” száma legfeljebb egy-kettő és nem ritka, hogy egyetlen főállású könyvtáros és néhány segítő végzi a könyvtárosi munkát. Az intézményeket - igazán **kevés kivételtől eltekintve** - mégis **bátran nevezhetjük könyvtárnak - szakkönyvtárnak** (és nem múzeumnak), mert ha kisebb számadatokkal, mutatókkal is, de megfelel annak az intézménynek, melyet könyvtárnak nevezünk. A számszerűen kevés könyvtárhasználót - kutatót - a könyvtárosok általában felkészülten, elkötelezetten, az olvasói igényeknek megfelelően szolgálják ki.

Minden érintett Kollégának köszönjük az együttműködést, hogy segítették munkánkat.

Ásványi Ilona
vezető szakfelügyelő

